

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General Barceló, -1.-2.ª

PALMA DE MALLORCA

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres herbes an es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca-l'amo Andreu Alcover, Plaça del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar i Fontdevila, Brossa.

Dietari de l'eixida d'enguany a França i a altres nacions

Dia 26 de maig

(Continuació)

Calorota.

Dissapte es temps ja se va encalentir, i ahir encara va esser més calent, i ahir molt més. No crec que a Mallorca haja feta calor aqueis dies. I dimàrs i dimecres mos enredàvem, a punt de tremolar. Avui es estat com un dia calent de juliol a Mallorca.

Com he hagut dinat, prenc es tramvia de devall terra, però es qui va més endins de tots; i allà si que hi feia fresca, gracies a Deu. Surt demunt sa terra, i me trob a's mig de Trafalgar Square (plaça de Trafalgar) sa més important de Londres. Ja la vaig descriure entany, i no es cosa de repetir sa descripció. An aqueixa plaça hi ha sa

Galeria Nacional de pintura,

que es de lo més notable del mon. També la vaig descriure entany, i no he de tornar sucra ets ais, encara que siguen uns ais tan saborosos com ses pintures estupendes d'aquell estol de genis immortals que se digueren Fra Angelico, Tintoretto, Salvator Rosa, Cimabue, Giotto, Filippino Lippi, Botticelli, Ghirlandaio, Miguel Angel, Fra Bartolomeo, Andrea Orcagna, Andrea del Sarto, Leonardo da Vinci, Guido Reni, Domenichino, Correggio, Signorelli, Rafael Sanzio, Sassoferrato, Giulio Romano, Tiziano, Paolo Veronese, del Piombo, Cimada Conegliano, Rembrandt, Jan van der Heyden, Van Dyck, Teniers, Rubens, Jan van Eyck, Goya, Herrera, Morales, Murillo, Ribera, el Grecco, Velasquez, Zurbaran. Me som confirmat en so judici que vaig formar entany de aqueix museu. N'hi ha de més nombrosos, que tenen moltes més pintures: lo que no creim que n'hi haja cap que escullint-hi es meteix nombre d'obres que hi ha a la National Gallery tenga tan ben representades totes ses escoles de pintura de ses diferents nacions i reunisca tantes d'obres-mestres.

M'hi he passades dues hores mirant aquell bé de Deu de pintures caporals. A mi ses que m'agraden més de totes son ses des sigle XV i primera mitat des XVI. A sa meua manera de veure, sa pintura de llavó ençà no ha donades gaire passes. En Murillo i En Velasquez son ses passes més llargues que ha donades de llavó ençà sa pintura.

Ja vaig dir entany que tots aqueix centenars de pintures están dins vidres; i ara les guarden relligiosissimament per salvar-les de ses fantasies de

ses «sufragettes»,

de ses males-pells que cometen tants d'atentats demanant que ses dones tenguen vot. Així es que a ses dones es guardians des museu les menen molt a l'ui el bou, les vel'len fora-mida. s'entén, ses que visiten National Gallery, no fos cosa que aquelles males ànimes no hi amollassen qualque bomba que hu passàs tot an el dimoni.

Surt de National Gallery, i torn prendre es tramvia de devall terra, i cap a sa meua Despesa! He sopat; i a jeure manca gent! fins demà dematí, si Deu ho vol i Maria.

Dia 27 de maig

Calorota.

Avui segueix sa calorota de ahir. Si aixó seguia, arribaria a estar-hi mal apler devers Londres. Es com a Mallorca dins agost. Entany a Mallorca jo no vaig tenir sa calor que vaig tenir ahir i tenc avui. Tot sia per Deu tot quant patirem an aqueix mon. Amén.

Devers les onze he alçat es cap i cap a veure el

P. Batista,

aquell carmelita vase que vaig dir que hi havia aquí! Abans d'arribar a sa seua església i convent, som passat per davant una església protestant, St. Mary (St. Maria), anterior an es Protestantisme (es protestants no dediquen esglésies en honor de Maria Santíssima), i hi he vist un remolí gros de gent davant, que casi no porien passar, i ses campanes de l'església, que en té moltes i molt bones i que fan ses notes musicals, tocaven totes ventant i fent una tonada tira qui tira.

He sospitat si seria qualque funeral, pero llavó ho he demanat an el P. Batista, i m'ha dit que

era un casament.

Hem conversat devers tres quarts amb aquest Pare, i hem sentides sempre aquelles campanes; i, com jo tornava passar cap a sa meua Despesa per dinar encara ventaven aquelles bones de campanes. Altres coses hi porán haver mancat an aqueix casament, pero lo que's diu campanades n'hi haurá hagudes a betzef per sa novia, p'és noví, p'és pare i per sa mare d'ell i d'ella, p'és germans, padrins, parents, amics i benefactors.

Parlant amb so

Germá Porter des Carmelites

m'ha dit que han d'estar tan alerta dins l'església i fora de l'església an es lladres, perque s'afiquen per tot i son el reverent dimoni per llevar coses des vent. Son famosos es Pickpockets (espipelladors, buidadors de butxaques). A molt de punts veis dins Londres una inscripció per ses parets que diu:

«Beware of Pickpockets!»

(guardau-vos d'espipelladors de butxaques!). Gracies a Deu, no se'n es acostat cap devers mi. Per lo que puga esser vaig ben uis espolsats.

Amb el P. Batista hem conversat una bona estona sobre

sa pronuncia inglesa,

tan diferent de lo que escriuen; i m'ha confirmat lo que me contá En Toda: que ets inglesos meteixos s'hi veuen apurats sovint, i per aixó han hagut de fer uns dictionariets de pronuncia que duen dins sa butxaca fins i tot ses persones instruïdes, per consultar-lo en tenir cap dupte. I m'ha afegit el P. Batista que li ha succeït a ell haver de fer la lectura an es referitor, en anglès, com se suposa; i l'home preparava dita lectura amb temps per poder-la fer correctament. Li venien duptes sobre alguna paraula, i se'n anava a un Pare anglès per que li digués la pronuncia ligitima; i aqueix Pare anglès sovint se posava sa mà a sa butxaca, se treia es dictionariet de pronuncia per veure com era que tal nom se pronuncïava.—M'ha dit el P. Batista que

es nort-americans

l'han simplificada molt a s'ortografia, aixó es, escriuen molt més així com pronuncien que no ets inglesos.

¿An a que se deu aqueixa tramudança d'ets sons inglesos que du aqueixa tramudança de pronuncia, aqueixa divergencia tan grossa entre lo que escriuen i lo que pronuncien? Lo que ara escriuen per temps s'es pronunciat tal com s'escrivia, lo meteix que dins es francès. Pero com

es francès i s'inglès,

i sobre tot s'inglès, son estades unes lengos molt evolutives, que se son desplegadas molt, que han tramudats molt es seus sons, ets escriptors d'una i altra llengo adoptaren es sistema de no mudar ses lletres de ses paraules allà ont es so havia mudat, a fi de no desfigurar sa fesomia escrita d'aquelles paraules, a fi de distingir-les en s'escriu ja que en sa pronuncia s'eren tramudades. D'aquí vé s'escriure en francès i en anglès una cosa i pronunciar s'altra. Lo que hi ha que en francès aqueixa tramudança, aqueix desplegament de sons ja fa sigles que no camina gaire, mentres que dins s'inglès no s'atura de caminar, vui dir, que sa tramudança es incessant. Així es que jo crec que ets inglesos acabarán per haver de fer lo que han fet es nort-americans: haurán de posar una mica més a to s'ortografia amb sa pronuncia, perque tanta de disconcordia es massa, no acaba de dir.

Vespres an es Felips-Neris.

Perque feia aquella calorota, avui no he volgut tresear gaire: devers les cinc i mitja prenc es tramvia de devall terra, que hi fa fresca, i cap a l'església des Felips-Neris, aon he trobades unes Vespres ben solemnes amb el Santíssim patet, per amor de sa Vuitada del Corpus que an aqueixa església celebren amb gran pompa. Basta dir que hi ha sermó cada vespre a les vuit.

Not que aquí no es com a París, que no fan gaire funcions es vespres a ses esglésies, sino de dia. Idó aquí a Londres en fan moltes es vespre. A la Seu es sermó des diumenges i festes és es vespre. Deu esser perque sa gent de feina hi puga anar. Lo que també he notat que aquí es poble no sol prendre part en so cant litúrgic: no es com a França, que a ses Vespres tothom canta.

Idó an es Felips-Neris hi havia una bona estesa de gent que seguien amb gran atenció es cant del chor. Quant ha començat sa Capitula, tothom s'es aixicat, i per sa antífona des Magnificat tothom s'es assegut, i se son tornats aixecar per dit cántic, i a-les-hores son sortits de la sacristia dos captadors amb bassines anant per davant ses persones per si volien donar res. Així se fa per aquí i per França: a l'ofici en haver dit s'Oremus de s'Oferitori i a Vespres en haver entonat es Magnificat, surten ses bassines a fer la capta. I son molt pocs es qui no donin, i casi tothom dona plata, i no peces menudes, sino moltes de grosses. Així se sostén l'Església d'Inglaterra i ara sa de França.

S'acaben Vespres, surt d'aqueixa magnífica església des Felips-Neris, i he dit:—Ara me'n vui anar a sa Despesa a peu, amb so cavall d'En Cama i sa mula d'En Talo.

Prenc «Cromevell Road»

i de d'allà per davant es colossals edificis des Museus de Kensington que tanquen tantíssimes de joies i de meravelles d'art i de ciencia, i jhalá endevant! per aquell carrer tan ample i tan llís com es call de sa mà, passant-hi continuament automòvils i tramvies i cotxos i carretots de tragi, i qualque carretó, i bicicletes i motocicles, sensa topar-se ni confondre-se gens, anant cadascú per alló ont pertoca, perque aquí tot está reglamentat, fins ses coses més insignificants; i, si no fos així, essent una ciutat tan immensa, no s'hi entendrien. Aquí tothom, persones i vehicles, sobre tot es vehicles, prenen l'esquerra, donant la drete an ets altres. Així veureu que tots ets automòvils, tramvies, cotxos i demés que duen una meteixa direcció, tots van per una meteixa banda de carrer; i es qui van en direcció contraria, van per s'altra banda de carrer. Aqueixa llei no falla mai; i a cada passa hi ha un policia que vella per que negú s'atang a rompre-la.—I an es

carrers de molt de tránzit,

que son tants de centenars a Londres, a's mig des carrers, fa com unes tarimes o acerres ençà i enllá, ovalades o llargueres, per posar-s'hi sa gent que ha d'atravessar tals carrers per prendre-hi redós des tránzit rodat. I allà dalt hi ha un policia que no bada mai ni fuma ni conversa amb negú més que per contestar lo precis si negú li demana res de servici públic. I aquell policia, com veu que a ses acerres des costats des carrer hi ha molta de gent que espera per passar, capturada per tants de carros, tramvies i automòvils que van, com aquell qui diu, a bolies,—alça es brag, i tots aquells vehicles s'aturen, i deixen passar sa gent, i no se mouen fins que's policia les fa senya.

I voltros me direu:

¿I no hi ha cap cotxer o automovil ler o tramvier imprudent que's faça prendre des policia i tir endevant? No, germanets! no n'hi ha cap, perque aqueix imprudents només se fan allà ont ses lleis son lletra morta, i aquí son lletra viva, que es qui les romp, s'hi posa sa mà. Bé que ja no les rompen, i així s'excusen aqueixa feina.

Una cosa que també crida ferm s'atenció per aquí com per Alemanya, es que un no veu

negú que escupi

en-terra, no ja ses senyores i senyors, sino sa gent des poble, ets homes de feina, es bordegaços, ets estornells de de beurada que corren la gandaina p'és carrers de Londres.

Ja entany me venia de-nou trobar p'és carrers i per dins tramvies

uns al'lotells

de dotze a quinze anys, vestits a punt d'ordenances amb una gorreta en forma de flambra baixa, molt més petita que lo que demana es seu cap, i que la duen ben tombada a un costat, tant que no s'hi aguantarà, si no la duguessen subjecta amb una corretja per devall sa barra. He demanat qué denotava aixó i quina classe de tropa era aixó, i m'han dit que son messengers, (mi-satges), lo que a Mallorca deien un temps volandos, al'lots que tenen ses oficines o botigues per enviar a part o banda.—Se veu que ets

inglesos son afectats de sa nota pintoresca: aqueis allotells amb aqueixa gorreta a les onze, tan tombada, que un en veu per tot i que se'n van ben peus alts i fan un cap ben viu, son una nota de color ben xaravella.

Jo que'm pensava que de s'esglesia des Felips-Neris amb quatre gambades seria a la *Despesa*, l'he errada de cap a peus: he hagut de mester més de mitja hora de caminar següet següet, així com jo solec anar. Entre paréntesis, a Mallorca jo solec deixar s'altra gent darrera en so caminar; aquí es s'altra gent que m'hi deixa a mi. Es que aquí trompitxa molt més sa gent. Per qualque cosa diuen ets inglesos: *Time is money* (es temps es mnoeda).

Amb això arrib a sa *Despesa*; al punt hem sopat, i cap a posar ets ossos de pla fins demà demati, si Deu ho vol i Maria.

Dia 28 de maig.

Un canet mort.

Avui com venia de dir missa, passant p'ets carrer amplíssim *Earl's Court-Road* he vist un gran remolí de gent, grans i petits, homes i dones. — ¿Que será això? he pensat. M'hi acost, a's mig feia un rol-lo buit. M'hi arrib més per veure que era que mirava tothom, i es estat un canet que havia aixamplats es potons, extès de vera s'acera.

Vertaderament era un cas ferest p'ets inglesos, que respecten tant es cans i els estimen una cosa grossa. Per tot arreu, si treseu p'ets carrers de Londres veis senyores que menen un canet amb una cadeneta i un collar p'ets coll...des ca, s'entén. I n'hi ha de senyores que, en lloc de fer-lo caminar an es cus, el duen devall xella, i se'n van lo més meses....

Jo en definitiva no hi tenc res que dir. Si jo los hagués de traginar an es cans ja serien altres cinc centes.

Devant un cas tan gran com un cus mort, extès a's mig des carrer, he cregut que aquell centenar d'inglesos que'l se miraven, no m'haurien mester a mi per desfer-se de tals trumfos.

Per això he seguit endevant cap a veure si me donarien berenar devers sa *Despesa*.

Anant per devall terra.

Durant aquesta estada meua a Londres seré anat més per devall terra que per demunt, per dos motius: primer, perque es tramvies de devall terra son més fixos i més promptes i més segurs que es qui van per demunt terra, per un que no coneix bé Londres i no hi está ben aveçat; i segon perque amb aqueixa calorota que fa, un se'n escapa anant per devall terra, que sempre hi corre més fresca.

Avui havia d'anar a s'estació de St. Pancràs per preparar s'eixida a Edinburg amb un tren de nit, i volia veure primer s'estació de dia, per anar en sa nit més a lo segur; llavò havia d'anar a veure el P. Strassmeyer i D. Eduard Toda. Prene es *railway-tube* (per devall terra), i pec a *Kings Cross station*; per arribar-hi he hagudes de passar dotze estacions, i això que aqueixa estació de *Kings Cross* está ben endins de Londres. Just devora hi ha sa de St. Pancràs: totes dues son immenses, amb una infinidat d'enfilais de wagons enganxats a màquines, uns que arriben, uns que se'n van, altres que esperen, i llargues taríngues de cotxos i automòvils, i una gentada feresta que va i ve per tot arreu, que un s'hi veu confús.

Aclarit aquí lo que volia aclarir, me'n volia anar a

ca'ls Jesuistes

per veure el P. Strassmeyer, amb un dels tramvies-omnibus que corren per carrers i places sense rails; pero feia una calorota tal, que me torn a ficar a dins un des tramvies de devall terra; i a s'estació que feia sis

el deix per anar a veure aquell gran sabi jesuista. Vist aquest, me torn a ficar devall terra per anar a veure D. Eduard Toda; i per arribar-hi, he hagudes de passar vuit estacions i mudar dues vegades de linea. Perque n'hi ha una partida de línies de tramvies; i per anar d'un punt a altre, a lo millor s'han de fer

combinacions de línies,

deixant es tren d'una per anar a una altra; i hi heu d'anar d'una a altra linea per dins unes mines o corredors que pugen i devallen i volten i s'envitricollen, que n'hi ha per perdre-hi es cap i es kirie-eleyson. I de vegades heu de caminar set i vuit minuts per dins aquells corredors per anar d'un tramvia a s'altre. Ventura que tot está ple d'inscripcions que vos diuen per ont heu de prendre per anar a tal o a tal altre tramvia. I tothom va correns per allà dins, perque tothom frissa; lo més segur es sols demanar claricies an ets empleiats, que se coneixen p'ets vestuari que duen. Aqueis empleiats, si les demanau res, vos responen just lo precis, ni un mot més ni un manco.

Es tramvies de devall terra de Paris no componen res

devora es de Londres, vui dir, no son tan complicats, no hi ha tantes de combinacions i envitricollaments com an es de Londres. Jo no aconseïria a negú que s'hi aficàs si no coneix s'inglés, si no pot traduir a l'acte ses inscripcions que hi ha per ses parets, si no pot demanar i fer-se entendre per lo més precis. I no es sols dins aqueis tramvies que es perillós a ficar-se sense sebre s'inglés mitjanament i sino que també es massa exposat a disgusts anar-se'n per carrers i places sense un guà, si un no posseeix gens aqueixa llengo; a cada passa li sobrevindrà un disgust o un conflicte, en no esser que un només vaja una mica p'ets carrer sense perdre de vista la fonda aont está, o bé que prenga un cotxo, i doni una llista an es cotxer des llocs i punts que vol veure i visitar.

He feta una conversada ben llarga i ben saborosa primer amb el Pare Strassmeyer, tant trempat com sempre, i després amb D. Eduard Toda, que de dissapte ençà ja ha comprats més de docents llibres més, tots referents a Catalunya o impresos antics per sa seua biblioteca de s'Abadia d' Escorna-el bou que ell ha restaurada. Si la cosa segueix així, aqueixa biblioteca será sa més notable d'Espanya per impresos antics i llibres referents a Catalunya. Amén que sia així.

Amb això s'es fet tart, i he pres redós a sa meua *Despesa*.

Es diaris inglesos.

Com me retirava he volgut comprar un diari que no sia tan gros com es *Dayly-Telegraphe*, que duen a sa *Despesa*, que té devers 40 planes molt més grosses que ses de qualsevol diari de Mallorca, amb s'objete d'enterarme de lo que passa p'el mon fora de Londres. Un parei de vegades he agafat es *Dayly-Telegraphe*, m'hi som perdut dins tantes de planes sense arribar-hi a trobar casi mai lo que desitjava. ¿Com es que fan aqueis diaris tan grossos? ¿De que les umplen? He observat que dediquen articles i revistes a totes quantes de coses vos pogueu imaginar de divertiments, espectacles, negocis, entreteniments, rareses. I umplen tantes de planes de això, no per que tothom ho lletgesca de cap a cap, sino perque cadascú hi trobi tractat lo que es sa seua afició, sa seua eurolla; i axi tothom hi passa gust de trobar-hi lo que li interessa, i deixa lo que no li interessa. I aqueis diaris de 30 i 40 planes les donen per 10 céntims de *shelling* (12 céntims de pesseta). ¿Com ho poren donar per tal

preu? P'ets centenars d'anuncis que duen, que les fan pagar ben salats. M'ha dit D. Eduard Toda que les porien repartir de franc an aqueis diaris, i encara hi guanyarien molt, just de lo que produeixen ets anuncis.

Idò bé, he volgut comprar un diari que no fos tan gros, per porer-lo repassar aviat. En veig un que's diu *The Evening News* (*Noticies des cap-vespre*), de 8 planes: el compr, recorre ses vuit planes, i no hi he trobades més que noticies de Londres. De manera que p'ets qui escriuen i p'ets qui sostenen aqueix paper, que ell meteix diu que és es de més circulació d'Inglaterra, no existeix més mon que Londres; lo de fora de Londres no els interessa poc ni gens.

Ferests estadística.

Ho es sa que he vista an aqueix diari. Diu que aqueixa setmana passada hi ha hagudes p'ets carrers de Londres setze morts de desgracia, setze persones que han deixada sa pell devall ses rodes de tramvies i automòvils, just amb una setmana.

I diu més aqueix periòdic: que aqueis set anys derrers n'hi ha hagudes de morts així p'ets carrers de Londres 2.450, i 99.000 ferits. ¿No es ver que n'hi ha per escarrufar-se?

Se calcula que es tramvies i automòvils de Londres transporten cada dia

5.800 000 persones;

i que sumant es camí que fan cada dia entre tots, n'hi havia per voltar tot el mon catorze vegades.

Han notat en quant an aquestes tantes de morts que hi ha p'ets carrers de Londres:

1er, Que per cada dona que maten, maten tres homes;

2^{on}, Que de tants de morts, es 78 per cent son allots, i

3er, Que quant maten més gent, és es dissapte de cap-vespre que sa gent ja no fa feina.

Es remei que han trobat més eficag contra tantes de morts, es fer corredors subterrànics per devall ses places i carrers més concorreguts. Així sa gent pot travessar per allà devall sense cap perill. D'aqueis corredors ja n'hi ha una bona partida a Londres i no s'aturen de fer-ne de nous; pero encara en falten molts a fer, com ho demostra s'escàndol de morts que encara se fan cada setmana.

Trob que ja bastará demati per avui de contarella. Fins demà demati, si Deu ho vol i Maria.

Dia 29 de maig

Per demunt terra i per devall.

Avui demati no som sortit més que per anar a dir missa perque tenia altres feines; pero com he hagut dinat, m'espitx a veure s'estació de Paddington per anar a Oxford demà, si Deu ho vol i Maria, a fi d'avui comprar-hi sa *Guia* i sebre, en arribar an aquella ciutat, per ont tenc de prendre. Som anat an aqueixa estació amb so tramvia de per devall terra; pero d'allà som pujat an es galliner d'un omnibus, desde ont poria estendre la vista per devall, per darrera i per cada costat. Prenim un carrer ben ample, *Praed Street*, amb grandiosos casals a cada banda; i llavò en prenim un altre, *Edgware Road*, molt més ample encara, que casi totes ses cases tenen un jardí devall, i de d'allà cap an es cornaló nort de *Hyde Park*, aquell jardí a's mig de Londres, que deu tenir més de coranta corterades...

Agafam llavò *Park Lane*, ran ran *Hyde Park*, i cap an es començament des famós carrer *Piccadilly* i *Green Park*, i per *Grosvenor place* i *Grosvenor garden* cap a *Victoria Station*, que es un des punts de partida i de tornada d'ets omnibus automòvils. Entre tots aqueis carrers devem haver trobats ben bé mil automòvils i altres tants de carros i carretons, i de bicicletes i

motocicles, i de gent nohu volgueu sebre. Ets edificis monumentals se coquen; d'esglesies en trobau a cada pas sa, unes catòliques; ses altres, sa major part, protestants. Ses cases particulars son de molt bon aspecte: n'hi ha d'immenses, i moltes d'elles d'estil romànic i ogival.

Deix s'omnibus a

Victoria Station,

i m'esquitx a la Seu Catòlica, amb s'idea d'assistir a ses acabaies de sa Vuitada del Corpus, i he fet un poc tart: ja hveiacabat. Mentres feia s'estació an el Santíssim, han començades *Matines* del Cor de Jesús, resades. Entre canonges i demés cantadors eren vuit o nou; no hi havia ets *infants de chor*. Per un que está aveçat a ses Seus d'Espanya, es un poc escruu un chor tan gran com es de la Seu de Westminster, just amb vuit o nou cantadors entre canonges i s'altre clero. I encara an aqueixa Seu hi ha tot l'ofici-diví cada dia: no es com a França, que només hi ha ses *Hores-Menors* i *Missa-cantada*.

Volia tornar veure

s'Abadia de Westminster.

sa grandiosa esglesia abadal, tan famosa dins s'història antiga d'Inglaterra, avui en poder des protestants. Mir an es Bädeker quines hores está uberta, i me diu: *de les nou del mati fins que es fosc* (9 till dusk). Eren les cinc i tres quarts des cap-vespre (aquí es sol se pon devers les vuit) per lo meteix faltava molt per *esser fosc*.

Me pos ses comes an es coll, i cap a s'Abadia de Westminster! Com hi arribava, es relloge que hi ha a sa fatxada, tocava les sis; pero ses portes estaven tancades. — N'hi haurá d'altres d'ubertes! he pensat. I he seguit endevant, pero tant ses portes des cap des creuer com de darrera s'abside, tot ha estat ben tancat. De manera que o es Bädeker está mal enterat o es guardians d'aqueixa esglesia han frisst de tancar.

Sobre tot m'he hagut de contentar de veure es defores només d'aqueixa grandiosa casa de-Deu, que es ben cert que es monjos no la feren per que se'n ensenyorissen heretges i la profanasen amb so culte heretic, amb ses seues heregies.

Gracies a Deu s'edifici se conserva intacte, i fins i tot a sa magnífica portalada des cap nort des creuer, an es pilar que mig parteix es portal, hi ha sa figura de la Mare de Deu amb el minyonet Jesús, de tamany natural i ben sencera, i part-demunt se despleguen quatre o cinc sostres de baixos relleus, representant el Bon Jesús envoltat d'angels i de fileres de sants. Aquesta esglesia es un d'ets exemplars més tipics i més importants de s'arquitectura ogival inglesa, que té un caràcter ben especial: hi dominaen ses línies perpendiculars.

Després he esplaiada la vista mirant-me

es Parlament

que está just allà devall. Es un edifici immens, d'estil ogival anglès, pero modern, des sigle XIX. Com entany ja el vaig descriure, no es cosa de tornar-ho fer enguany.

Ran de s'ala d'aqueix edifici, que serveix d'entrada, s'alça demunt un pedestal una estatua que diu abaix: *Oliver Cromwell*. Es s'estatua d'aqueix famós caporal de sa revolució contra el rei d'aquí, Carles I, que l'any 1649 li taiaren es cap i es coll, i En Cromwell quedá amo de ses melles fins que se morí.

Es segur que n'hi haurá qualcún d'aquells afectats de posar ses tilles a s'obra de depuració des mallorquí, que en lletgir això de

Oliver Cromwell,

en lloc de *Oliverio*, farà una riada molt fresca i dirá: — N'Oliver Cromwell! ¿E-hu vist res més ridícul? ¿Qui

hu ha vist mai clavar *Oliver* an En Cromwell? Mai negü havia feta tal xavaganeria! Fins aquí tothom havia dit sempre: *Oliverio Cromwell!*

Idò bé, an es peu d'aqueixa estatua hi ha amb totes ses lletres, ni una més ni una manco: *Oliver Cromwell!* No traduese; copii lletra per lletra. *Et nunc..... impugnantis intelligite.*

Es Bädeker que jo tene, en anglès, posa sempre *Oliver Cromwell.*

I ara que seguesquen ricnt-se de ses meues mallorquinisacions aqueis crítiques mandragolins que tantes de vegades han tractat de llevar-me sa pell; pero jo sempre he tirat endevant amb tan bona sort que no me barataria amb cap d'ells, Deu no m'ho tanga en retret ni en vana gloria.

Amb això es sol ha començat a fer-se avall, i jo he trobat que'm convenia acostar-me a sa *Despesa*, aont me faç ses sopes, i he sopat i me n som anat a jeure abans més raons. I fins demà demati.

Dia 30 de maig

Diada del Cor de Jesús.

Avui ha comparegut més gent a s'esglesia aont die missa, i l'altar del Cor de Jesús estava tot encès i atapat de flors naturals, i cree que tots es qui hi havia dins l'esglesia han combregat, pero tampoc no n'hi havia gaire.

Es catòlics inglesos solen esser devots i fervorosos, pero encara son pocs, comparats amb sos protestants; tenen moltes d'esglesies, pero no les solen omplir, senzillament perque encara son poca gent per ses esglesies que tenen.

He volgut anar a sa festa del Cor de Jesús de s'esglesia des Jesuïtes, que el P. Strassmeyer me va dir que hi tenien festa grossa. Ja se sab que es Jesuïtes de tot lo mon, no sols es d'Espanya, tenen sa festa del Cor de Jesús com a caporal detotes ses seues. L'ofici era a les onze, com veig que aquí ho sol esser a totes ses festes. Per porer estar ran de sa trona i sentir d'aprop es predicador, som partit a les deu tocadades de sa *Despesa*; prenc es tramvia per devall terra, i vint minuts abans de les onze entrava dins l'esglesia des Jesuïtes de *Farm street*, entre es carrers de *Piccadilly* i d'*Oxford* i *Hyde Park*, un des punts céntrics de Londres. He trobada l'esglesia casi buida. M'hi he pogut assure tan aprop de sa trona, tot quant he volgut; no més hi havia an aqueix endret un senyor i una senyora.

Amb això ha començat a comparèixer la gent, casi tot senyores, i l'esglesia s'es arribada a posar bé de gent. No era plena de tot, pero ses clapes buides eren poca cosa dins sa nau des mig.

Surt l'ofici a les onze

en punt: Oficiant i Ministres duen uns ornaments preciosos ferm amb sos baixos des camis verms. No sé si devien esser canonges. Hi havia un *Mestre de Cerimonies*, que, en haver de dir res, feia una capada an aquell an-e qui hu havia de dir, i, en haver-le-hi dit, n'hi feia una altra. L'ofici l'han dit amb gran solemnidad i amb gran observança de ses *rúbriques*, no sols per part de s'Oficiant i des Ministres, sino per part d'ets escolans. Es canradors del chor no se'n son desfets malament, pero sa classe de música no m'ha acabat de fer.

S'acaba s'Evangeli, i se'n puja es predicador a sa trona, i s'ha deixat caure un sermó que, per lo que jo he pogut entendre, es estat bo ferm. Ha parlat sobre que el Cor de Jesús es sa nostra vida, que el Bon Jesús vengué an el mon per que tenguésem vida, i el Cor de Jesús, s'amor del Bon Jesús es aqueixa vida que hi ha per noltros an aqueix mon i a l'altre, si volem viure de ver.—Aquest predicador té una veu molt clara i articula ben

distintament totes ses sillabes, pero devegades s'atropella massa, i es massa mal de seguir per un com jo que no pot bravetjar gaire d'inglés.

Com l'ofici ha acabat, han posat el Santíssim patent, la gent ha estat una estona adorant-lo, i a poc poc hem anat buidant.

Aveçat a sa solemnidad que he vista sempre a's dia del Cor de Jesús a Mallorca i a altres bandes d'Espanya, amb això d'avui es meu cor no s'es acabat d'omplir, i he tocat amb ses mans sa diferència que hi ha d'un país catòlic com Espanya a un país com Inglaterra aont es catòlics encara son una minoria, moltíssim respectable, més per sa calidat que no per sa cantidat, pero una minoria as cap i a la fi.

Una altra descuberta per dins Londres.

Com he hagut dinat, prenc un tramvia cap a ponent, travessant es districtes de *Kensington west*, *Hammersmith*, *Chiswick* fins a *Richmond*. Tot això es Londres encara, pero amb molts de jardins i cossos o grans places d'erbei per jugar an aqueixa partida de joes que tenen ets inglesos per estraiar-se. D'aqueis jardins n'hi ha de molt notables, com es de *Kew* aont hi ha un jardí-botànic, museu i un palau reial. A *Richmond* prenc un *omnibus*, me'n puig an es *galliner*, i ja som estats partits cap a *Putney*, un altre arraval de Londres, travessant carrers i més carrers, jardins i més jardins, i a cada passa una esglesia. Es una cosa notable sa multitud d'esglesies que un troba per tot dins Londres, p'es centre de la ciutat i per totes ses foranes. I llavó que son casi totes esglesies noves i molt gentils, moltes d'elles vestides d'eures i enredaderes i rodades de jardins.

Es carrers de *Putney* sobre tot son una delicia de nets i de cases elegantíssimes, amb fileres d'abres i flors per tot.

Seguint sempre endevant, som passats per *Battersea Park* fins a *Elephant Castle* cap a llevant, que es un punt que hi topen una infinidat de tramvies, i que hi han hagut de fer per devall terra uns corredors per passar sa gent, perque cada dia hi havia morts de sa gent que travessava p'es mig i era victima de ses rodes d'un tramvia, omnibus, cotxo, o carro o automòvil. Gracies a Deu jo no he hagut de devallar, sino que aquell *omnibus* m'ha duit fins an es gran pont de *Westminster*. Eren les cinc i tres quarts; quant som partits eren les quatre. De manera que just trescant per sa banda de mitjorn de Londres, sempre en tramvia o *omnibus*, fent sempre molta de via, hem trescat set quarts sense veure la fi d'aqueixa ciutat, que vertaderament li poren dir immensa.

Dins l'esglesia abadal de Westminster.

Devallat de s'*omnibus Westminster Bridge*, m'acost a sa magnifica esglesia abadal d'aqueix nom que està su allà, i gracies a Deu l'he trobada uberta. Eren les cinc i tres quarts, i he tengut just un quart per veure-la per dedins. Entany ja la vaig descriure a pedres meaudes. Es un d'ets exemplars més notables de s'arquitectura ogival inglesa, i hi ha que agrair an es protestants que l'hagen conservada tant bé encara. Així es que demà que se convertis l'Esglesia Anglicana, molt poca cosa hi haurien de tocar per restablir-hi es culte catòlic. Aquí se veu sa gran força que havia de dur sa Abadía de Westminster per porer alçar aqueixa esglesia grandiosa i magnifica, que se pot posar amb ses primeres Seus del mon.

Ja vaig dir entany lo molt que hi desentonen sa partida de

monuments funeraris

que es protestants hi han aficats, des que hu declararen *panteó-nacional*. Lo que hi ha que aquí no hu feren com

es governs revolucionaris que feren també *Panteó Nacional* sa esglesia de *Sta. Genoveva*, prenent-la an es culte catòlic, reduint-la a un edifici civil. L'esglesia de Westminster, amb tot i esser *panteó nacional d'homos célebres*, segueix dedicada an es culte anglicà, segueix essent una esglesia, segueix servint d'esglesia.

Al punt es guardians han feta senya d'haver de tancar, i tots es qui hi érem, hem hagut de buidar.

I ¿qué he fet jo a-les-hores? Me'n som anat a la Seu Catòlica a fer una estació dins sa capella del Cor de Jesús, que vos assegure que es una meravella. Es petítia, just devora sa del Santíssim, pero es tota de marbres ben fins, i de diferents colors i llavó de mosaic. Es devotíssima.

Anit hi devia haver funció grossa, perque sa nau major, que es tan llarga com sa de la Seu de Mallorca i més ample, estava tota plena de cadires, no cordades, sino totes de fusta, es sitial i tot.

Surt de la Seu, prenc es tramvia de devall terra, i me deixa devora sa *despesa*, i hi prenc redós fins demà demati, si Deu ho vol i Maria. Amén.

Dia 31 de maig

Cap a Oxford.

Ja entany volia anar an aqueixa ciutat, tan famosa per sa Universitat, una de ses més antigues de Europa, que encara s'hi conserva potent; pero es temps me passá, i hu vaig haver de deixar per una altra vegada. Aquesta vegada es estat avui, que he dit missa un poc més prest, i a les nou a s'estació de Paddington prenc un tren ràpid, que fins a Oxford només s'es aturat una altra vegada. I vos assegure que en trobavem moltes d'estacions, pero no mos hi returàvem gens; mos n'anàvem com es vent. En tot es camí no hem trobada una muntanya, tot lo més qualche pujolet i qualche esquena de barca; pero tot ben vert d'abres o sembrat.

Lo que m'ha sorprés, es lo bé que están

es wagons de 3.^a

Quant vaig prendre a Barcelona es billet per tot es viatge, ja me digueren es de sa Agencia *Cook* que dins Inglaterra prengué de 3.ª, perque casi negü prenia altra classe. Efectivament, es wagons de 3.ª d'aquest tren tenen corredor de cap a cap, amb un excusat o ormeig per rentar-vos; ademés, es bancs només son de tres, ben encoixinats i amb sa respalla ben encoixinada, amb escudellers par-demunt per posar-hi ses coses que duis, amb unes finestrelles ben grans i am vidres i cortines d'aquelles fortes que s'alcen i s'abaixen i les poren subjectar a sa alçada que vos convé; i es vidre de sa portella lo meteix. No es gens duplós que aqueixes *terceres* son millors que ses *primeres* de Mallorca; pero es preu també es bo. Aquest tren ha posats uns cinc quarts d'anada i altre tant de tornada, i m'han fet pagar deu *shellings* i busques (unes tretze pessetes). Calcul que es camí deu tirar uns cent kilometres. Es trens *ràpids* per tot son més cars, perque han mester més del doble de carbó que ets ordinaris.

Oxford: ciutat tota de col·legis.

Devall des tren a Oxford, i he haguda de comprar una altra guia perque sa comprada a Londres era més històrica que no topográfica, i no duia un pla ben espinzellat. Ventura que a s'estació meteix n'he trobada una que duia es pla de que freturava. Si Oxford fos una ciutat com Beuvais, d'una vintena de mil ànimes, sense pla en seria sortit. Pero Oxford es molt més gran; hi ha més de xixanta mil ànimes. Sense un pla ben especificat m'esposava a perdre molt de temps i que la Policia m'hagués de menar per sa mà, com aquell qui diu, per no perdre'm, cosa que faré lo possible per que no'm succeesca.

Me'n entr dins aqueixa ciutat per un punt aon desemboquen una partida de ca-

rrers, i me som convençut tot d'una de s'importancia que com a ciutat té Oxford: carrers amples, ben adats i plans; cases baixes en general i de bon aspecte constructiu; i col·legis d'estudiants, tants en volgueu. Aqueis col·legis componen sa famosíssima Universitat de Oxford, i casi bé son tota la ciutat. En quedaria ben poca cosa d'Oxford, si li llevaven aqueis col·legis.

Com entrava dins la ciutat, que encara no sabia ben bé aon me trobava, mirant es pla de sa guia que havia comprada, hi he vist una *Central-Boys-school*

(Escola Central d'al·lots.)

i he cregut esser-hi devant perque he vista una partida de cossos d'edifici molt airosos i riolers, dins una especie de jardí, tancat de paret ben alta i reforçada. Hi havia unes barreres ubertes, i m'afic per allà dins. Trob un al·lotet d'uns set o vuit anys que en menava un altre per sa mà, que em devia tenir quatre o cinc. Li demán:—*Is that a boys school?* (Es això una escola d'al·lots?). Ell m'ha mirat amb uns uis com uns salers, i m'ha dit:—*No boys school!* (No es cap escola d'al·lots!). Aquell al·lotineu tenia raó, perque he reparat que demunt un portal de devant hi havia unes lletres grosses que deien: *Prison*. I demunt un altre portal he vist escrit: *Police station* (Estació de Policia). De manera que me trobava no devant una *escola d'al·lots*, sino devant una *presó*. I lo bo era que tot allò estava ple d'enredaderes, eures i flors. Ets inglesos son així: a ses oficines de policia i a ses presons posen flors.

M'ha fetes moltes de riaies aquesta idea meua de haver presa una *presó* per una escola; i he seguit cap allà aont he vist que era la Seu.

Col·legis i capelles a forfolons.

Pass per devant *New Municipal Buildings* (nou edifici municipal), sa *Casa de la Vila*, d'estil ogival anglés, airós, ben gran; trob més avall una esglesia, de St. Aldate, avui protestant, i al punt som devant es grandios Col·legi *Christ Church* aferrat amb la Seu, que es romànica, de tres naus amb creuer i cúpula, amb vidrieres de colors, unes antigues i altres modernes, i que serveix de *Capella* des Col·legi i de Seu p'es poble, aquí casi tot protestant. La Seu té una partida de dependencies, un claustre venerable entre altres, jardins, prats. Es Col·legi fa un pati quadrat de més d'una corderada; ses quatre ales d'edifici que el tanquen son estatges p'ets estudiants i càtedres i demés oficines des col·legi.

Just devant aquest col·legi n'hi ha un altre, de *Pembroke*, no tan gran com es de la Seu, pero que així meteix ho es prou.

Prenc per darrera la Seu, i me trob que es Col·legis s'hi toquen: hi he vists tots aqueis: *Corpus Christi College*, *Merton College*, *Oriel College*, un més enllà, *Magdalen College*, *Queen's College* (col·legi de la Reina), *University College*, *New College* (col·legi nou), *All Souls College* (Col·legi de totes ses ànimes), *Hertford College*, *Braschose College*, *Lincoln College*, *Jesus College*, *Exeter College*, *Manchester College*, *Trinity College*, *Balliol College*, *Johns College*, *Keble College*, *Worcester College*, *Ruskin College*, *Manfield College*, *Wadham College*, *Somerville College*....

Creïs-me que som arribat a estar *encol·letgiat*, de tant de trescar-ne de col·legis.

Son molt consemblants

un de s'altre: grans patis quadrats, amb fileres de finestres una demunt s'altra i flors a totes. Hi ha col·legi que en té tres o quatre de patis així. Hi sol haver un refetor per tots ets estudiants, ordinariament molt ben decorat; llavó ses càtedres i demés oficines, i sobre tot sa *capella*. Cada col·legi té sa seua capella, que es una verdadera esglesia d'una disposició especial: tot d'una que entrau, fa una nau transversal amb un finestral i l'orga; i fent martell amb aquesta nau, sa capella propiament dita, quadrangular, amb un

inestral de vidres de colors, o un retau- le a s'enfront, i abaix s'altar demunt una mica de presbiteri i a cada banda bancs amb reclinatoris davant, plens de llibrets de devoció o Bíbliques que usen ets estudiants des col·legi an ets actes religiosos de la comunitat.

De manera que aqueixes capelles no son just monuments de sa fe d'altres sigles, sino que serveixen actualment per fer hi actes de culte religiós com qualsevol església en puga tenir.

I no sols hi ha aqueixes capelles p'ets estudiants, sino que a la Seu i a l'església de Sta Maria (St. Mary church) tots es diumenges i fins entre setmana se fan sermons i se canten Te-Deums i Magnificats i se fan altres funcions religioses p'ets estudiants, que s'anuncien per escrit cada setmana amb sa firma de ses Autoritats de l'Universitat an es portals d'aqueixes esglésies.

Que hi deis an això, anticlericals d'Espanya?

Ara bé ¿qué dirien es nostros anticlericals si vessen això, ells tan inímic de que s'ensenyança tenga cap caràcter religiós, perquè diuen que això es impropri des pobles civilitzats? ¿No es un poble civilitzat Inglaterra? ¿Que hi deis grans toixeruts d'anticlericals?

¡I mirau que no se tracta d'escoles de minyons, d'al·lots de mamella! ¡Se tracta de col·legis d'Ensenyança Superior! ¡Se tracta de l'Universitat de Oxford! ¿Que dirieu, grans marxandos, si ara a ses Universitats d'Espanya tractava negú de posar-hi capelles p'ets estudiants, i senyar-los dies i hores per concórrer tots a tals actes de culte, i a escoltar es sermons, que predicadors oficials, com n'hi ha a Oxford, predicassen per ells?

¡Hala! ¡veiam si sou capaços de dir que Inglaterra es un poble atrassat, un poble seuvatje, un poble que graponetja dins sa fosca, privat de ses llums de sa civilisació!

'Aspecte d'aqueis col·legis.

Sa major part son des sigle XV i primèria des XVI; n'hi ha des XIV i fins des XIII: casi tots son anteriors an es protestantisme, encara que tots estiguen en poder des protestants. N'hi ha alguns des sigle XVII i des sigle XVIII i des XIX. En tots predomina s'arquitectura ogival. I tot hu veis net i ben adusat i endere, tot a punt de pastora mia. Casi tots aqueis col·legis, ademés des grans patis, llavò tenen prats i jardins cada un.

Es un gust recórrer tants i tants de col·legis i veure per tot tant d'orde, nedat i urbanidat. Casi tots aqueis col·legis tenen sa seua biblioteca, i n'hi ha de molt notables.

Ademés de tots aqueis col·legis, hi ha Examination-University-Hall (casal de l'Universitat per examinar), unes quantes biblioteques, una partida de Museus, Escoles Superiors per al·lots, Escoles d'Agricultura, de Geografia, d'Economia Rural, de Música, diferents Laboratoris i altres Instituts científics.

Això es l'Universitat de Oxford.

Això es: es conjunt de tots aqueis col·legis i instituts d'ensenyança. Per l'estil eren ses Universitats mig-evals que hi havia a Espanya, a França, a Italia, a Alemanya. Lo que hi ha que cap nació es estada tan conservadora com Inglaterra; en lloc fora d'Inglaterra ha subsistit aqueixa antiga organisió universitària, democràtica, autònoma, fonament religiosa.

Sí, l'Església presidí sa formació de totes aqueixes Universitats: sa major part d'elles les fundaren papes, bisbes o abats; particulars o corporacions fundaven col·legis per que hi poguessen estar i estudiar casi per no-res ets estudiants pobres. Ses Ordes Religioses fundaven convents an aqueis centres universitaris, i obrien escoles, i hi enviaven es seus millors Mestres per donar fama a tals escoles i cridar-hi molts de deixebles. Es conjunt de tots aqueis Mestres formava es Claustre de Catedràtics de l'Universitat, que es Papes i es Reis omplien de privilegis i franquesses que ben guanyades se tenien.

Posem forqueta an es Col·legis.

Com me'n som temut, era prop de la una: feia més de tres hores que trespava col·legis; tenia una fam que m'algava; i ses meues cames no'n volien pus. Mira qui mira si afinaria en lloc un restaurant, a la fi n'afin un: Mitre-Hôtel S'Hostal de la Mitra! Ja no poria dur un nom més clerical.

Hi entr, demán dinar, me'n duen, i ben bo que es estat, gracies a Deu.

Després de dinar, encara he trespavat una estona per dins la ciutat, contemplant diferents esglésies i edificis públics. Un d'ells m'ha cridada s'atenció: The Martyrs Memorial (Monument des Màrtirs); M'hi acost, i son estats tres màrtirs.... protestants.

Avui no estic per parlar-ne. Ja'n parlarem demà o un altre dia, perquè mereixen capítol a part. Vos ho assegur.

No he tenguda avinentesa d'aclarir si hi ha molts de catòlics a Oxford; per haver-ho de demanar a gent desconeguda es un compromís. No hi he afinada més que una església catòlica, St. Lluis, moderna, ogival, gentil, esplèndidament decorada i entlesta.

A sa sala d'Actes d'un d'aqueis col·legis, plena de retrats d'hmos célebres, n'hi he afinat un des

Cardenal Manning,

vestit de Cardenal: abans de convertir-se fone alumne d'aqueis col·legis, i el consideraven com una gloria de la casa.

Es predicador de l'Universitat més famós que hi ha hagut a Oxford, predicador oficial, fou es Dr. Newman, que després se convertí, i el Papa el feu Cardenal. Essent protestant ja era zelosíssim i induïa ets estudiants a sa pietat amb una força mai vista. Sa seua conversió va fer molt de renou dins Inglaterra i en motivà moltes d'altres de conversions.

Cap a Londres,

Vist lo principal que me interessava de Oxford, li he estret cap a s'estació, i amb un tren que es passat a les quatre i vint i sis minuts, que se'n anava com un llamp, som tornat a Londres; i a les set ja havia pres redós a sa Despesa, i després de sopar, ¡cap a dormir manca gent! I fins demà demati, si Deu ho vol i Maria.

Dia i de juny.

Tambè combreguen a Londres.

Avui he dita sa missa a les nou, una missa de torn, a s'església de sempre, Our Lady of Victories. La m'han servida es dos fíis de s'escolá amb sa devoció de sempre, que edificuen.— Després de s'Evangeli, me som assegut a un banc amb un escolanet a cada banda, i un des Vicaris ha publicades ses festes de la setmana entrant i ses devoció i obres bones especials que convó fer, i llavò ha lletgida en anglés s'Epístola i s'Evangeli del dia. A sa lectura de s'Evangeli tothom s'es aixicat. Així hu fan sempre. Es una costum molt garrida que hi hauria d'esser per tot.

Com jo he hagut sumit, he lonada la comunió a un bon estol de senyors i senyors, i d'al·lots i d'al·lots. N'hi havia que no hi bastaven d'agenoiats, de petitons que eren, i combregaven de drets, tots tant rossos i d'una encarnadura finíssima: pareixien angelets devallats del cel per donar-mos exemple de combregar devotisimament.

El P. Bernat Vaughan, jesuít.

El P. Strassmeyer me va dir dijous que aquest celebèrrim predicador predicaria a s'Església que tenen es Jesuítes a Farm street avui a les dotze. Ja hu crec que vaig prometre tot d'una d'anar-lo a sentir.

El P. Vaughan (ets inglesos no-més pronuncien: Von) es avui es predicador de més fama que hi ha en tot Inglaterra. Es celebrat no sols entre es catòlics, sino entre es protestants. No fa gure arribà d'un viatge que va haver de fer p'ets Estats-Units per que la gent d'allà el pogués sen-

tir. I predicà per tot arreu: dins esglésies, dins grans sales de festes, dins teatres, i hi acudien milenars de persones a sentir-lo. Va córrer una partida de mesos per aquella gran República, i no s'aturava mai de predicar. I en no predicar dins esglésies, s'entrada se pagava; i no creguen que pagassen deu o vint cèntims. Si ell hagués volgut, hauria pogut fer un capital.

Es meteix dia que vaig arribar a Londres vaig veure p'ets caps-decantons i per ses estacions de tramvia de devall terra uns anunciés d'una conferencia que havia de donar lo endemà (dia 20 de maig) a Queen's Hall (Gran sala de la Reina), un local immens, destinat a donar-hi conferencias de gran ressonancia. Es titol de sa conferencia era What I saw and sayd in States (Lo que jo he vist i dit an ets Estats-Units). Demunt de tot hi havia es seu retrat, i abaix de tot una nota curiosíssima: es preu de s'Entrada, que era: entrada general: 6 shillings (7'50 pess.; sitis reservats: 10 shillings (12'50 pess.).

Allò me va venir molt de nou i ho vaig expressar a D. Eduart Toda, i me va dir que aixó se fa aquí per pa i per sal, i tothom ho veu amb molts bons uis, i que s'apleguen candidats immenses amb aqueis enginys, que destinen per fer llimosnes, per sostenir escoles i hospicis, per fer esglésies. Aquella conferencia del P. Vaughan era a les vuit i mitja des vespre, i aixó m'aturà d'anar-hi p'es sistema que due de no anar mai de nit dins una ciutat tan gran com Londres qui, de dia i tot, si no estic ben alerta, m'hi pert.

Me picava sa curiositat ferm si hi seria anada molta de gent a sentir aquella conferencia amb aquella entrada tan saladeta que hi havia que pagar. Sa conferencia va esser dia 20 avespre, i lo endemà pass la vista per demunt Daily-Telegraphe, periódic protestant i des més importants de Londres, a veure si en diria res de sa conferencia del P. Vaughan. ¡Ja hu crec que en va dir! Prop d'una columna hi dedicá, fent-ne un extracte ben espinzellat, i deia que hi havia acudida tanta de gent, que tot era ple, i no hi cabien d'atepits que estaven. ¿Ah idó? ¿Que vos pensaveu? ¿ho veis com a Londres es un altre mon?

¿Que succediria a Espanya

si a cap ciutat anunciassen una conferencia així, que haguessen de pagar 7'50 pess. d'entrada; i, es que volguessen lloc de preferencia, n'haguessen de pagar 12'50? Ni a tirs hi aportellarien la gent!

Avui idó, que el P. Vaughan havia de predicar a les dotze del dia, m'hi som espitxat ben peus alts a s'església de Farm-street. 25 minuts abans de les dotze ja hi era, i l'església ja era casi plena. Hi havia quatre o cinc maiols que componien la gent, i a mi m'han trobada una cadira que per xamba hi havia buida casi davant sa trona. ¡Ja m'hi ha fet ben content aquest bo de maiol! ¡Ni si hu hagués sabut que jo necessitava veure'l be i sentir-lo d'aprop an es predicador per poder-li aglapir ses paraules!

He trobat l'ofici a mitjan lloc, que el deien amb una gran solemnidad, i s'Oficiant i es Ministres, avui que es color litúrgic era vert, duen uns ornaments preciosíssims.

No s'aturava d'acudir-hi gent i més gent an aquella església. Si jo tenc la mala sort d'arribar-hi deu minuts més tart, ¡que havia de porer estar prop de sa trona!

Ets escolans no s'aturaven de treure cadires de la sacristia perquè tots es bancs i cadires que hi havia dins l'església, tot era ple.

S'acaba l'ofici i també han cantada una antifona i han dita una Oració pel Rei i per la Reina d'Inglaterra i per tota la Reial Família.

Cauen les dotze, i surt una missa a l'altar major, i tot d'una que han hagut fet es primer evangeli, el P. Vaughan ja es estat demunt sa trona. Representa una cinquantena d'anys, de bones taies; tira més en gruixat que en prim, cara plena, uis que llampeguen, front molt ample i que es ca-beis ja no hi fan gaire nosa.

No hi sentien una mosca,

tothom girat a ell, com que el s'ha-guessen de menjar amb sa vista. Se veia pintada a totes ses cares s'emoció que solen produir es grans predicadors ja abans d'obrir boca.

Ha publicades ses festes i devocións de la setmana, ha lletgit en anglés s'Epístola i s'Evangeli de sa missa d'avui amb una gran entonació, i després ha començat es sermó....

Té una veu claríssima, ni massa gruixada ni massa prima, una veu d'una partida de registres, tots ben entonats i simpáticos. No parla gaire aviat, pero no hi ha de pensar gens per dir ses paraules, que li surten majestuósament, sumptuosament, deliciosament, i d'en-tant en-tant acaba qualche parrafada esclatant com un tro, no d'aquells esquerdats, sino d'aquells que publiquen sa Majestat de s'omnipotencia de Deu, Misericordia infinita. De sa part externa de s'eloqüencia del P. Vaughan m'han esglaiat dues coses: que té un accionar molt viu i molt mogut, pero gens exagerat ni afectat; i que crida ben fort desiara, pero mai desentona ni escarrinx ses oreies. No n'havia vist ni sentit cap mai de predicador que tengés un accionar tan viu i tan fi, ni que sabés modular sa veu amb tanta de naturalidat, amb tanta força i amb tant d'art.

No m'estranja que el P. Vaughan agradi tant allà ont predica. Lo inexplicable seria que no agradas molt. Jo el consider un des grans predicadors que hi ha avui en tota la cristiandat.

¡Que me'n ha sabut de greu de no posseir millor s'inglès, per no perder-li cap paraula ni cap frase, ni cap matiç d'expressió!

S'idea general des sermó la hi he poguda agiapir, me sembla: parlava de sa santificació des Diumenge, i ha dit que sa Relligió, per esser verdadera, no ha de consistir just amb anar a missa, an es sermó i demés funcions religioses des diumenge, sino que la hem de practicar tots es dies de sa setmana, perquè tots son de Deu, i Deu les mos dona per que mos hi santifiquem, i mos hem de santificar amb ses obres de cada dia, de part-defora i de part-dedins, ben fetes i ben encaminades a Deu. Aixó ha vengut a esser sa sustancia des sermó, que ha resultat una peça magistral de sobrana eloqüencia.

Som fuit de l'església, fonament emocionat de lo que acabava de sentir, i donant gracies a Deu d'haver pogut esser a un sermó del P. Vaughan.

He pres es tramvia de devall terra, i ¡cap a dinar manca gent!

A's cap-vespre

no som sortit, passant-lo-me lletgint una historia inglesa que compta ses grans atrocitats que cometeren el rei Enric VIII i es seu escolá d'amén Tomás Cranmer, es més culpable, després de N'Enric VIII, de que Inglaterra se separás de l'Església Catòlica Apostólica Romana durant es sigle XVI, sigle tan fatal p'ets Catolicisme sobre tot durant es primers cinquanta anys, i que hu va esser tan fatal perquè graná tota sa mala llavò que se escampà dins es sementers de l'Església durant es sigles XIV i XV, que no dupt de calificar des més fatals que ha tenguts mai l'Església de Deu demunt la terra.

I prou per avui. Fins demà demati, si Deu ho vol i Maria.

Dia 2 de juny.

Parlant amb el P. Batista

Avui som tornat a veure aquest Pare Carmelita, espanyol, que hi ha aquí ja fa set anys, i té motiu per lo meteix de sebre com se troben ses coses de l'Església dins Inglaterra. Li he demanat especialment de ses Ordes Religioses com les tracta es Govern anglès, i m'ha dit que aquí es Govern no regoneix cap Orde Religiosa com a tal Orde, com a corporació, però que qualsevol Religios pot obrir tots quants de convents vulga, presentant-se com un cap de casa qualsevol, i que pot comprar i vendre i acceptar donatius, sien esqui sien, en diners i en cases i en terres, però no hu pot adquirir per la Comunitat com a tal Comunitat, sino que ha de senyalar nominalment ses persones per qui hu adquireix o an a qui ho deixa en testament. Amb aquest enginy ses Ordes Religioses gaudeixen de sa llibertat més absoluta per adquirir i posseir.

Sols ses esglésies están exentes de pagar contribució

perque se considera que son llocs destinats an es bé públic. Ara es convents, això es, lo que es Religiosos habiten, cases, jardins o terres, han de pagar sa contribució que pertoca. Sols amb això s'afica es Govern; en lo que no s'afica mai es en si a tal o a tal altre convent hi ha tants o tants de frares i si n'hi compareixen d'altres nacions. Es Superior des Convent, es qui figura davant s'Estat com a cap d'aquella casa, hi pot admetre qualsevol que li don la gana, n'hi pot admetre de frares i no frares tants com n'hi vulga.

An es convents d'Inglaterra, en virtut d'aquella llibertat amplíssima que es Govern los concedeix, qui sab es frares i ses monges de França que hi han pres redòs sense haver de demanar permis a negú més que an es Superior o Superiora aont les havien d'admetre!

No, es Govern anglès

no les mena gens de por an es frares ni a ses monges, ni les té cap mania, ni els-e mira amb gens de rezel, ni creu que li puga venir gens de mal de que n'hi compareixen molts de frares i de monges d'altres nacions a viure a Inglaterra, sino que n'està content com més n'hi van, perque criden gent a Inglaterra, i no sols gent, sino diners.

Aquí han haguts d'augmentar ses Ordes Religioses es seus collegis per amor de sa partida de al lots i de al lotes que families franceses envien a educar-se an aqueix collegis d'Inglaterra, perque les volen educats i ensinysats de religiosos i religioses.

Amb una paraula, el P. Batista ha dit que s'hi campen molt bé es frares a Inglaterra, i que hi aumen ten una cosa grossa, perque trebaien a les totes en sos Ministeris de confessar i predicar, i criden molta de gent a ses esglésies i promouen per tot arreu, fins allà ont saben, es bé de ses ànimes i sa major gloria de Deu.

M'ha dit també el P. Batista, i ja m'ha havia dit lo meteix el P. Strassmeyer, que es Cardenal Newman tenia es projecte, ja abans d'esser Cardenal, de fundar

una Universitat Catòlica

a Irlanda, pero que sortiren dificultats que m'han dites, pero que no'm passa per s'escudeller d'espinzellar demunt aquest *Dietari*, per allò que diu que un poeta llatí: *non erat hic locus*.

Es lo que les falta ara an es catòlics inglesos: una Universitat Catòlica. Deu faça que ses dificultats, que fins ara hi ha hagudes, desapareguen aviat, i se puga implantar an aqueixa gran nació es bé de Deu que seria una Universitat aixi tal com pertoca.

I que no sabeu quina l'he feta anit, després de sopar? En lloc de

anar-me'n a jeure, prene es tramvia per devall terra que m'ha deixat a *Saint-Pancras station*, i allà m'afic dins un tren que a les 9 i 30 partia

cap a Edinburg:

i an aqueixa hora li hem copat cap a sa capital d'Escocia, per arribar-hi demà dematí a les set. Deu mos guart de perill. Amèn.

Dia 3 de juny.

Arribada a Edinburg.

Es tren tocava arribar a les set, i a les set en punt som arribats a s'estació de *Waverley*, sa principal de Edinburg. Es immensa; se considera sa més gran d'Europa; sa part cuberta deu tenir un parel de corterades, sense ponderar gens.

Som estat venturós ds trobar tot d'una sa sortida que'm convenia per anar a s'hostal que havia vist demunt sa Guia que me convenia anar: *Imperial Hotel*. Hi som estat amb quatre passes, m'han admès im'han donada cambra.

Feia un fret que pelava com som sortit a trescar la ciutat; tenia por d'haver-me d'aturar a una botiga a comprar-me un mariol-lo; llavò es fret m'es fuit caminant.

Edinburg, que ets inglesos li diuen *Edinboro* (donant an aqueixes capgirades es so que noitros donam a ses es sense acent) es tot una senyora ciutat, de prop de 400.000 ànimes. He demanat a diferents inglesos si fora de Londres hi ha altra ciutat tan gran a Inglaterra com Edinburg, i no ha he pogut aclarir. He tenguda sa dis-sort

de caure amb gent que fluixetja ferm en materia de geografia civil.

Es cosa sabuda que Edinburg es sa antiga capital d'Escocia, sa part nort de s'illa que forma Inglaterra, part que formà fins a mitjàu sigle XVI un reine separat de lo que se deia reine d'Inglaterra. A Escocia hi va prendre molta de força es protestantisme en sa forma més rabiosa. Un des caporals d'aqueix moviment va esser un tal Juan Knox, inimic furiós de la Santa Seu i des Bisbes i de ses imatges des sants, i fundà sa secta *presbiteriana*, perque només admitia *preveres* i fora cap Bisbe.

Ses coses s'hi envitricollaren tan malament, que casi tothom d'Escocia se va fer protestant; i encara es sa banda d'Inglaterra aont n'hi ha més pocs de catòlics.

Edinburg se veu que de veu era i es una ciutat molt religiosa. Basta trescar una mica p'es carrers, per tocar-ho amb ses mans. No he vista mai cap ciutat aon ses

esglésies estiguen tan espesses.

No poreu donar una passa casi enlloc, que no troben una església. Desgraciadament casi totes son protestants. De catòlics només he pogut haver claricies de tres: una del Sagrat Cor de Jesús, s'altra de St. Patrici, s'altra de Sta. Maria, que serveix de Seu. Les he volgudes visitar totes tres.

Dissapte qui ve, ja'n parlarem més d'aprop, si Deu vol, de ses esglésies protestants.

ANTONI M.ª ALCOVER *pre.*

DE TOTES ERBES

Es Mel-loro Rosso

(segueix)

Idò com deiem N'Elie-noreta no n'esperava cap de bona del Rei-Tortuga. Massa veia que n'hi faria qualcuna d'ase i seca per haver-li donat carabaca; pero ella, com més anava, més forta estava a no casar-se amb negú més que amb so *Mel-loro-Rosso*, que era es qui li havia tornat sa salut i sa vida; perque lo que deia ella: —Es bé es des qui el se guanya.

El Rei-Tortuga va pensar set dies quina l'havia de fer a N'Elie-noreta; i, es dia que feia vuit, crida N'Amet, i li diu:

—Agafa N'Elie-noreta, mena-la-te'n dins un bosc, taia-li es cap i es coll, i de sa seua sang ompl una redoma, i du-la-me plena i la me beuré. Si, me'n vui associar de sa sang d'aquella gran polissona, que no m'ha volgut per marit.

N'Amet, com coneixia ets arrambatges del Rei-Tortuga, no recapiletjà gens, sino que se'n va i diu a N'Elie-noreta:

—Senyora Altesa, d'orde del Rei-Tortuga faça favor de venir amb mi.

—En voler, diu N'Elie-noreta.

—Idò que me seguezca, si es servidal diu N'Amet.

I que fa ell? Surt des castell amb una redoma en sa mà i N'Elie-noreta darrera ell; i N'Amet cap a un bosc. cap baix, mujol, s'nsa badar boca. I N'Elie-noreta darrera darrera, també boca cloza, pero que entre ella meteixa no s'aturava de dir:

—Ja hu veig! Ara me duen a matar! No me'n escap d'aquesta, si Deu i la Mare de Deu no hi alcen la mà.

La pobreta mentres tant no s'aturava de comanar-se a Deu i a la Mare de Deu posant amb ella tota sa seua confiança.

I N'Amet de d'allà, tris-tras tris-tras, sense badar boca.

Era que no hi poria consentir haver de matar N'Elie-noreta, i l'home anava pensa qui pensa per no haver-la de matar i donar entenia an el Rei-Tortuga de que l'havia morta.

Camina caminará, ja efen ben endins des bosc, quant topen una cabrida aperduada, bela qui bela.

N'Amet se pega un cop an es front, i s'exclama:

—Es Deu que la m'envia.

Agafa aquella cabridel-la, i diu a N'Elie-noreta:

—Senyora Altesa, aqueixa cabridel-la ha salvada Vossa Altesa. Ses ordes que tenc del Rei-Tortuga son de matar Vossa Altesa i omplir de sa seua sang aqueixa redoma i dur-la an el Rei-Tortuga, que ha dit que se vol associar de sa sang de Vossa Altesa, perque Vossa Altesa no l'ha volgut per marit. Ara que tenc aquesta cabridel-la, la mataré, ompliré de sa seua sang sa redoma, la duré an el Rei-Tortuga, i li diré:—Vetaquí sa sang que Vossa Reial Majestat m'ha demanada. Bega fins que tenga set!

Aixi me desfaré d'aqueix trumfos. Pero per que això mos surta bé, es necessari que Vossa Altesa se'n vaja de d'allà tan lluny com puga, a fi de que el Rei-Tortuga mai per mai arribi a sebre que Vossa Altesa encara es viva i que jo l'he enganat, duguent-li sa redoma plena de sang d'una cabrida en lloc de sang de Vossa Altesa.

Poreu fer comptes quins uis degué badar N'Elie-noreta com sentí aquell rossinyol. Lo que va fer ella, agonciant-se an es peus de N'Amet per donar-li milions de gracies d'haver-li salvada la vida.

N'Amet la fa aixecar, i li va dir:

—Se'n vaja, Sra. Altesa! Fuja més que depressa! I se'n vaja lluny, ben lluny! Que el Rei-Tortuga no sapia mai per ont para!

N'Elie-noreta hu va fer aixi: se'n anà de d'allà, sense sebre camí ni carrera, just amb s'idea de fer-se lluny ben lluny des castell del Rei-Tortuga.

I que fa N'Amet? Mata sa cabrida, li fa donar sa sang dins sa redoma; i, com sa redoma fone plena, N'Amet l'agafa, i jcap an el Rei-Tortuga!

Arriba an es castell, se'n entra dins sa cambra reial i presenta sa redoma plena de sang an el Rei-Tortuga, que se posa sa redoma a sa boca, i allà *glec-glec* s'engoleix tota aquella sang.

—¡Sabs que la hi trob de bona an aqueixa sang! deia el Rei-Tortuga desira a N'Amet. ¡Ja t'ho assegur que la hi trob com un sucre! ¡Ell aixi meteix passava de sa mida sa que'm va fer N'Elie-noreta de no voldre'm per marit!

Ara poreu fer comptes quines gloses no hi havia de fer N'Amet amb ell meteix com sentí aqueix raig de dois

del Rei-Tortuga, ell qui sabia tot es misteri i que aquella sang no era de N'Elie-noreta, sino d'aquella cabridel-la que li havia comparegut dins es bosc.

Mentres tant la pobre Elie-noreta seguia de d'allà, camina caminará per allunyar-se des castell del Rei-Tortuga, a fi de que aquest no arribás a sebre mai per mai que ella encara era viva.

Poreu fer comptes com se devia trobar aquella mesquina, tota soleta per dins aquell bosc, sense sebre camí ni carrera, sense redòs ni sopluig de res.

Sa mesquina a estones plorava i a estones se comanava a Deu i a la Mare de Deu.

I heu de pensar i creure i creure i pensar que, hora baixa de tot, quant més apurada començava a estar N'Elie-noreta perque no sabia aont arreconar-se per passar sa nit, li compareix aquella meteixa fada que, quant ella estava tant malalta que no's trobà cap metge que la sabés curar, havia dit an el Rei que sols se curaria si li passaven per davant es *Mel-loro-Rosso*; i tot d'una ja l'escomet, dient-li:

—¡Pero, Sra. Princesa? ¡I aont la veig per dins aquest bosc tota solina i an aquestes hores?

N'Elie-noreta, com se veu aquella jaia davant, que li parlava d'aquella manera, com si fossen estades conegudes i amigues de tota la vida, va romandre tot d'una sense paraula. Li semblava que allò era un sòmit, que era un desvarieig des seu cap, fins que va veure que aquella jaieta, que tenia davant, no era cap fantasma, sino una persona de carn i os, i llavò li va dir:

—¡O germaneta meua! ¡No vos conece ni sé qui sou, pero estic ben segura ben segura que es Deu o la Mare de Deu que vos envien! Com me dau es tractament de Princesa, es que sabeu que som fia de rei. Si, e-hu som per sa meua desgracia! Estava malalta, cap metge me sabia curar, digueren a mon pare que no me curaria que no'm passassen per davant la vista es *Mel-loro-Rosso*....

—Vaig esser jo, Sra. Altesa! diu sa fada.

—¡O germaneta meua! diu N'Elie-noreta. Jo he de creure que no hu féreu per mal; pero ara vos contaré sa coa que m'ha duita aquest *Mel-loro-Rosso*....

—Es *Mel-loro-Rosso*, diu sa jaia, no li ha duit gens de mal, sino molt de bé; li tornà sa salut, que, després de sa gracia de Deu, ès es bé més gros del mon.

—Teniu raó, germaneta meua, diu N'Elie-noreta. Pero causa d'aquest *Mel-loro-Rosso* llavò me varen haver de dur an es castell del Rei-Tortuga....

—E-hu sé, diu sa jaieta, tot lo que li ha passat. Sé, Sra. Altesa, que el Rei-Tortuga, com li hagué entregades totes ses claus des castell i posats a ses ordes de Vossa Altesa es seu Majodorm i es criats, llavò li demanà si el volia per marit, i Vossa Altesa li va dir que, allà ont es *Mel-loro-Rosso* li havia tornada sa salut, o no se casaria mai o s'hauria de casar amb so *Mel-loro-Rosso*.

—Pero, germaneta meua! s'exclama N'Elie-noreta. ¡I quin possible es que vos sapiguen totes aquestes coses?

—Ah! diu sa jaieta. Si jo la hi deia, sabria tant com jo. ¡Mesquina de Vossa Altesa si hagués dit que sí an el Rei-Tortuga, que es una mala ànima. Tota sa seua idea es d'aturar que es *Mel-loro-Rosso* s'arrib a desencantar perque es un fii de rei com no se'n troben baix de la capa de Deu, de tan garrits, galanxons i de bona part; i llavò que es dia que surta de s'encantament, será es rei més poderós de la terra. I ha d'esser Vossa Altesa que l'ha de desencantar, consentint a casar-se amb ell....

—Ja hi estic ben consentida! diu N'Elie-noreta.

—Ja hu sé, diu sa jaieta; i per això es que li comparec dins aqueix bosc, per donar-li un camí a fi de que puga arribar an aqueix enfront de desencantar es *Mel-loro-Rosso*.

—¡O que'm feis de contenta i de contenta, germaneta meua, diu N'Elie-noreta.

I ja va estar aferrada p'es coll de sa jaieta, i allà besades i besades, que la se cuidá menjar.

Sa fada amb això se posa a mà a sa, butxaca, se treu un llibret, el dona a N'Elie-noreta i li diu:

—Bono, Sra. Altesa, acursem raons, que jo faig falta a altres bandes. Vet aquí aqueix llibret. El s'estoig ben estorjat, i el guard ben guardat. Si el perdía o le hi prenien, estaria fet de Vossa Altesa sense apelació. En voler res que Vossa Altesa no pugui fer, obriré aqueix llibret amb cada mà i li diré: —Llibret, llibret! la bona fada m'ha comanadet que tot quant jo demanaria, me fos alcançadet: te deman tal cosa. I a l'acte li sortirà, Sra. Altesa, aquella cosa que haurà demanada. Amb això i amb so suc de cervell que té Vossa Altesa arribarà dins poc temps a desencantar es *Mèl-lo-ro-Rosso*.

—I aquesta m'es vera? diu N'Elie-noreta, agafant aquell llibret i estor-jant-lo-se, ben estorjat.

—Tant ver, diu sa fada, com han dita missa avui!

Dir això i sa fada desapareixer com s'anima de Robert, va esser tot-u.

Ja vos assegure que li va venir ben de-nou tot allò a N'Elie-noreta tot allò!

Pensa qui pensa aont s'ajassaria per passar sa nit, no sabia aont fixar-se.

A la fi se pega un toc an es front i diu:

—Ja sé que faré. Obriré es llibret, i li demanaré un palau millor que es del Rei-Tortuga amb set criades i set criats p'es meu servici i tot es recapte que s'es mester a una casa per viure.

Dit i fet, se treu es llibret, l'obri amb cada mà, i ja posa a d'r:

—Llibret, llibret!

la bona fada m'ha comanade que tot quant jo demanaria me fos alcançadet:

Demán un palau millor que es del Rei-Tortuga amb set criades i set criats p'es meu servici i tot es recapte que s'es mester a una casa per viure.

I que me'n direu?

Ell encara no hu va haver acabat de dir, com zai! se planta allà meteix un grandió palau, molt més polít i bufarrell que es del Rei-Tortuga, amb set criades i set criats, tots vestits de gala i amb tot es recapte que s'es mester per viure a una casa.

Es set criats i ses set criades estaven an es portal fent filera, i amb una gran capada a N'Elie-noreta tots digueren:

—Senyora Altesa, aquí mos té tots per servir-la! ¡Que man feines!

N'Elie-noreta va dir:

—Me poreu fer es sopar i es llit porque estic cansada i me convé anar a jeure dejorn.

—I que vol per sopar la Sra. Princesa?

—Sopes i un ou estrellat, diu N'Elie-noreta.

N'Elie-noreta va trescar per tot aquell palau i hu trobà tot a punt de pastora mia, que no hi faltava en-lloc un amén.

I ¿sabeu que va fer ella llavó? Sopar i anar-se'n a jeure.

Dissapte qui vé, si Deu ho vol i María veurem lo que li succei dins aqueix palau i de quina manera tractà el Rei-Tortuga de posar-li terra a s'escudella.

JORDI DES RECÓ.

(Seguirá)

París, 10 de juny, 1913.

J ara escoltan

EN VERA-VEU

Es dret a sa vida, segons «El Rayo»

Es nostros anarquistes per proclamar es dret a sa vida, com el proclamen dissapte passat demunt es seu paperot, parteixen d'un principi ben fals, ben injust. ¿Qui es tan cego i carronya que voldrà defensar que, per exemple, a sa fàbrica de sabates de don Francesc Massanet, es valor de sa feina, es producte des treball, lo que s'embutxaca el Sr. Massanet, una volta pagada sa feina, per-teneix an ets obrers? ¿Qui hu voldrà sostenir amb dret seny i amb raons? És ver que es treball es sa gran font de sa producció; des treball surt tot es profit. Empero mai per mai poré dir jo que es valor de ses sabates que jo faça (amb so material del Sr. Massanet, amb sa maquinaria del Sr. Massa-

net, amb sa direcció intel·lectual i cooperació del Sr. Massanet), sia meu exclusivament i res del Sr. Massanet. Que es jornals, que es ben ver que son dolents molts, no representen tot es valor de sa feina feta per s'obrer i que se deixa sense pagar? Pot ser que sia així; empero una qüestió d'aqueixes, ¡senyors anarquistes de *El Rayo*!, no se aclareix, ni se resol, ni se fa evident diguent sols i a l'aire que això de robar esforços i producte de feina a s'obrer sia tan cert com dos i dos fan quatre, allà on precisament sa qüestió des salaris dependeix de sa apreciació, de s'estimació, de s'opinió conciliada de ses dues parts contractants, i per lo tant es cosa elástica i mala de precisar en regles.

Deis que s'haurá acabada s'explo-tació es dia que ets obrers trebain per sa comunitat i no pes monopoli. Pero dic jo: o aqueix obrers farán igualdat de feina i tendrán tots es dies de sa seua vida un jornal sempre igual, una entrada sa meteixa sempre; o hi haurá diferencia de feina, en quantitat i en qualitat, diferencia de jornal, diferencia de sort, diferencia de salut, diferencia de talent, d'enginy, difere-ncia de necessitats, etc. Vui dir: o tots serem igualment rics, igualment pobres, igualment obrers d'igual categoria, desde es primer fins an es derrer; o tendrem alts i baixos, uns serem més sortats i altres manco sortats, uns més destres i altres més desmanjotats, uns més necessitats i altres manco necessitats, uns més sobris i altres més gastadors, uns més rics i altres més pobres. Una de dues. Si lo primer, seria somiar pessetes: això de que tothom será igual, ja hu contareu a sa tia. Si es lo segon, en aquest cas será sempre vital es dret a sa vida, sempre será proclamad es dret a sa vida, sempre será recordat, com ara, an es poderosos, que s'organización social ha d'assegurar una participació de sa subsistència an aquells qui son ne-cessitats; es dir, sempre hi haurá de haver un poder, un govern, una au-toritat que, part demunt tothom, faça cumplir sa justicia, llevi es desordres, prengui ses midas, directes i indirectes, propies per assegurar, an es qui no'l tenen, es benefici des medis de viure, es dret a no morir de fam, es dret a subsistir per un remei o s'altre.

Ara, que es dret a sa vida el facen consistir ets anarquistes amb so dret an es producte total de sa feina, an es valor des treball realicad a compte i baix de sa responsabilitat i direcció d' altri; això es una mena senzillament, una utopia, un pensament de loco.

S'«Obreretxo» aplaudint ets antimilitaristes francesos

¡Que's fan de odiosos aquets anti-militaristes de França que tant aplaudeix s'*Obreretxo*! ¡també ¡que's fan de ridiculs!

Si los haguessen sentit a un miti que es socialistes (revolucionaris tots) de França varen fer a París, —del qual mos ne parla es paperot socialista— haguessen rigut ferm. Haguessen esclatat de riure només de sentir aquells oradors de taverneta, i només de veure ses potadetes d'allegria que feien aquells socialistetxos quant sentien que los deien bananades a l'uf, bananades tan series com aquestes: que ets inspectors de s'Exèrcit francés eren ases amb so bast posat, que no sabien distingir un artiller d'un soldat d'Infantería, que dins un esquadró de cavallería (prou cuidaren de no dir quin es marxandos) no hi havia nigu que estigués en servici, que tots o eren ordenances o tocaven ses cornetes, etc.

Si los haguessen sentit descapdellar sobre sa conveniència de rendir-se devant Alemania, sobre es programa d'En Jaurès segons el qual es soldats no han de fer mes servici que un any i mig, i que s'instrucció no l'han de practicar més que un pic o dos cada any, etc., haurieu tocat amb ses mans lo patriotes que son, a sa man revés, aqueix francesos borts.

Si, haurieu gonyat molt d'assistir an aqueix espectacles indignes que dona sa C. G. T. (Confederació General des treballadors, Societat revolucio-naria); precisament avui que França

atravessa una crisi nacional sa més de playner, en la qual se juga sa sort i s'existència meteixa d'aquella nació. I lo pitjor que, devant aquestes brava-tjades de antipatriotisme rabiós, no hi ha ningú que demani es cáctic que ben merescut se té aquesta gent.

Peró esperem; esperem que França no es tan cega i beneita que, boleiada i traicionada i tot pes seus indignes tutors, es dia manco pensat no's vulga alçar per venjar-se i fer-los pagar, com pertoca, an aqueix criminals de socialistes-revolucionaris, totes ses seues be-fes i totes ses seues traicions, que son moltes.

Poble! Aprén!

Per que se veja quina casta de gent son es socialistes, traduí i extractam de *El Rayo* lo siguiente:

An Es Recó, diumenge passat hi hagué junta. Era per fer veure sa manera arbitraria com se conduien es de sa societat socialista «Base Múltiple» de sa Federació Local, respecte d'uns quants socis malalts.

Presidí En Jaume Bauzá, excomuni-cat, engatgat pes socialistes de s'*Obreretxo*, ¡i visca sa Llibertat, Igualdat i Fraternalitat!

Presidí. I a continuació va fer histo-ria eloqüent de lo que havia succeit dins «Base Múltiple», donant minucio-sidad de details comprovatoris, per fer veure ets abusos, ses arbitrariedats es-candaloses que's cometien dins aquesta societat mutualista, i que bastaven elles només per desacreditar-la, per inutilitzar-la moralment; perque—digué En Bauzá,—arriben an es punt de que un no pot trobar-hi, allà dins, un átom de justicia, i s'ha de veure obligat a acudir an es tribunals, després que se veu expulsat de sa Junta Directiva.

Demostrà que es qui duen aquesta societat no saben que's metgenquen.

I lo hermós no va esser es discurs, ple de calor i sinceridad d'En Bauzá. Lo hermós, lo bo, lo eloqüent va esser es silenci des meteixos socialistes que hi eren i sentiren En Bauzá i no gosa-ren defensar se, ni be ni malament; lo hermós, lo bo, lo eloqüent va esser sa carta que En Llorenç Bisbal (un socialista que's pert de vista) va enviar an En Bauzá excusant-se de prendre part en sa discursió....

¿Ah, idó? ¿Hu fan bé aqueix socialistes, eh?

Poble! Aprén.

El Dr. Maciá Prats.

Ara En Prats li pega contra sa pri-mera Obra de misericordia espiritual: «ensenyar els ignorants». I diu que es catòlics feim obra anti-humanitaria quant ensenyam ses coses, ses veritats de s'orde sobrenatural: coses i veritats que, segons ell, son absurdes i contra-ries a sa meteixa Ciencia.

Pero ¡homol! Duis proves aquí de tal absurd i de tal oposició; duis argu-ments, duis raons; agafau una veritat catòlica, un dogma, i digau clar amb què s'oposa a sa conciencia, a sa raó, a sa Ciencia; i no facen afirmacions al aire només, sense provar res. Procedir com procediu, es de curts.

No, es miracle no pot esser una cosa absurda, no pot oposar-se a sa Ciencia mai. Sa Ciencia mos diu que ses lleis de sa Naturalesa son fixes; pero no mos diu que sien absolutament, intrinsecament necessaries. Sa Ciencia mos dirá que son immutables, per regla general, aqueixes lleis; pero ni ella ni sa raó ni sa experiència mos asse-guren que Deu no pugui intervenir amb elles i suspendre, aturar, en un moment dat, sa seua acció. Sa Ciencia, sa nostra llum natural, quant per medi de tot lo creat dedueix s'existència de Deu, conceb Deu com un Ser perfec-tísim, Superior an el mon, Amo del mon: I si es així, es fácil a sa nostra raó treure per consequència que Ell no es un esclau de ses lleis que ha posades i que retgeixen el mon; sinó que, així com les ha posades Ell, així també pot fer que, en un moment dat, tal llei o tal altra no produesca es seu efecte ordinari, i quedi tal llei com a paralçada, aturada. De manera que, obrant-se s'efecte extraordinari; o mi-racle, just quedant com a suspesa sa via ordinaria d'aquella llei, no hi ha perill ningun de que ses lleis fisiques del mon quedin destituides, ni de que sa Ciencia quedi burlada en lo més minim. Si sa Ciencia verdadera admnet

Deu, com l'admet efectivament, no troba obstacle en que aquest Ser Superior governi a vegades i obri deturant per moments es curs ordinari de ses lleis naturals.

En Prats com que no hi crega en sos miracles, amb aqueix fets que reclamen una causa sobrenatural. Idó miri: no-tros li porem presentar un fet, dos fets! de u, vint, cinquanta, cent fets, que sien regonescuts com a sobrenaturals. Ell, qui es tan llest, los mos explicarà satisfactoriament per ses forces conegudes de sa naturalesa, los mos explicarà per sa llei ordinaria de sa gravetat, per sa calor ordinaria, per sa fisiologia ordinaria, per sa medicina, etc. Si ell consegueix dar-mos aqueix fets com a subordinats a ses forces fisiques, el creurem, combatrem es miracle amb ell i li donarem es títol de comte de sa Dragonera; ara, fins i tant no mos pro- vi lo contrari, seguirem creguent que hi ha miracles, i que hi ha forces super-riors que los produeixen, que hi ha orde sobrenatural, que ademés des sers visibles hi ha sers invisibles, que ademés de ses lleis fisiques, n'hi ha de rel-ligioses, de morals, que ademés d'ets agents materials, hi ha agents espiri-tuals, diàbolicos, divins, etc. Seguirem creguent lo que creia i confessava Spencer, quant deia que «si som inca-paces de imaginar-mos un mon super-rior a s'intel·ligencia i a sa voluntat humanes (!), pero això no es cap raó per ja dir que tal mon, tal orde sia ab-surd i impossible» (*Pr. de la Fil.*, pag. 85); lo que creia i confessava En Lit-tré, quant deia que «sa Ciencia no ne-ga es miracle o inversió des curs de sa naturalesa» (*Phil. positif.*); lo que creia i confessava En Renán meteix, quant deia que «no volia afirmar que es mi-racle sia impossible, perque el trobava possible» (*Vie de Jesús*, pag. 51).

A lo darrer En Prats se'n riu d'un miracle de St. Francesc Xavier, i pre-tén que ell va a fer-ne com es que feia aquell apòstol, apòstol del Japó, i no, com diu ell, de l'America del Sur. ¡Ell que hu véssem, va dir es cego! Sí, ja seria espatarrant veure un incrèdul, un anarquista fer miracles! Seria cosa de passejar-lo pes pobles, amb una mo-neda an es costat, an aquest taumaturg improvisat. Veure'l calmar la mar tempestuosa amb un sant-cristo, ¡quin espectacle que seria més bufarrell! Pe-ro la calmaria tant com es moix!

S'«Obreretxo» i Lourdes

Avui que no hi ha ningú, catòlic, heretge o incrèdul, que no haja de confessar, de bon grat o de mal grat, que a Lourdes, per medi de s'invo-cació de la Verge María, s'hi han obrat miracles, o sia, que Deu ha manifestat es seu poder, no de sa manera que se demostra ordinariament en so govern del mon, sinó de maneres excepcionals o físicament inexplicables, obrant prodigis i meravelles;—ara mos surt s'*Obreretxo* befant-se de tals curacions i miracles, i diguent que no son més que negocis des freres.

Noltros d'aquesta cossa en feim tan poc cas, que li feim es despreci de no contestar. Bram d'ase....

Secció local

Dia 14 arribá a Manacor el Molt Re-verent Pare Segundí Martínez, Pro-vincial des Dominics. Demá predicarà an es convent de St. Vicenç. Benven-gut sia, i li desitjam que li sia agradable la seva estada entre nosaltres.

Molt solemne, va esser sa festa que se va fer diumenge passat a l'església de Ses Sirventes de la Sda. Família, amb motiu de sa benedició des nou *armonium-orga*. Tots ets actes se ve-ren molt concorreguts; i la gent va quedar admirada de ses veus suaus, plenes i pastoses de aquest instrument, que més be pareix una col·lecció d'instruments de corda. Difícil es que un armonium deixi satisfetes ses per-sones enteses en música; pero aquest, an es nostro poc entendre, el trobam un des més acertats de veus des que coneixem a Mallorca. D'aquesta casta sols n'hi ha un altre per ara, i és es que poseeix s'*Orfeo* de Pollença, que dirigeix es nostro excel·lent amic D. Antoni J. Pont.